

MAX WEBER SOSYOLOJİSİNDEN DEMOKRASİ ÇIKARIMLARI*

DEMOCRACY REMARKS FROM MAX WEBER SOCIOLOGY

Fatih BECER**

Öz

Siyaset zemini adına ve günümüz toplumsal yaşantısında da en çok duyulan kelimelerden olan demokrasi kavramının popülaritesi nereden gelmektedir? Kavramsallığının yanında içeriği de yeterli seviyede anlaşılabilir veya uygulamada olması gerektiği yerde midir? Her kalıba sığabilecek kadar oynak ve tutarsız mı, yoksa dinamizminden kaynaklı bir sığınma limanı mıdır? Bu sorulara geniş bir yelpazeden cevap bulabilmek adına, çok yönlülüğüyle kendisini sosyoloji ve siyaset alanında ispat etmiş bir modern dönem düşünce insanı olan Weber'in anlayış ve yöntemlerinden çıkarımlarda bulunarak konuyu anlaşılır hâle getirmek amaçlı ve günümüz siyaset ve sosyolojik bütünlüğünün sağlanmasında demokrasi olgusunun geldiği seviyeyi anlamak adına bu yazı kaleme alınmıştır.

Max Weber'in yaşadığı Alman toplumu ve dönemi itibarıyla içinde bulunulan karmaşık ve bunalımlı zaman, kendisinin geldiği burjuvazi ve entelektüel ortamlarla birleştiğinde çok yönlü bir sosyolojik yapıyı netice vermiştir. Modern sosyoloji anlayışına mühürünü vuran düşünce insanlarından olan Weber'in geleneksel dönem sosyolojisi ile modern dönem sosyoloji anlayışı arasında köprü vazifesi yaptığı görülmektedir. Geleneksel bürokrasi teorisinin kurucusu, nedensellik yönteminin metodolojik olarak uygulayıcısı, ideal tipler ve egemenlik anlayışları adına da siyaset ortamına girerek günümüzde de kendisinden sıklıkla faydalanılarak söz ettiren bir siyaset filozofudur. Özellikle Protestan Ahlakı kaideleriyle kapitalist düzen sistematüğünü derinlemesine inceleyerek çıkarımlarda bulunmuş, ekonomi ve toplum arasındaki ilişkisel bütünlüğü de demokrasi bağlamında ayrıca ele almıştır.

Bu çalışma Max Weber'in zengin düşünce anlayışından, yöntem ve eylemsel işlevselliği rehberliğinde demokrasi olgusunu anlamaya çalışmak, yazımızın başında sorduğumuz sorulara da cevap bularak günümüz demokrasi anlayışının bulunduğu yeri anlamaya yöneliktir.

Anahtar Kelimeler : Weber, Demokrasi, Siyaset, Sosyoloji, Toplum.

Abstract

Where does the popularity of the concept of democracy, which is one of the most heard words in the political ground and in today's social life, come from? Besides of the conceptuality, is its content understood enough or in the place where it should be in practice? Is it so loose and inconsistent that it can fit in every pattern or is it a refuge port originating from its dynamism? This article has been written in order to find answers to these questions from a wide range, with the aim of making the issue understandable and understanding today's democracy and sociological integrity by making inferences from the understanding and methods of Weber, a modern thinker who has proven himself in the field of sociology and politics with his versatility.

The German society in which Weber lived and the complex and depressing time period combined with the bourgeoisie and the intellectual environment he came up with has resulted in a multifaceted sociological structure. It is seen that Max Weber, who is one of the thinkers who has embraced modern sociological understanding, acted as a bridge between understanding of the sociology of the traditional period and modern-day sociology. He is the founder of the traditional bureaucracy theory, a methodological practitioner of the method of causality, additionally; in the name of ideal types and sovereignty, he is a political philosopher who is often used as a political person by entering into politics. In particular, he made inferences by examining the system of capitalist order with the principles of Protestant Ethics, and he also examined the totality of the relationship between economy and society in the context of democracy.

This study is aimed at understanding the phenomenon of democracy and understanding the phenomenon of contemporary democracy in today's world by finding answers to the questions we asked at the beginning of our article under the guidance of Max Weber's rich thought, method and functionality.

Keywords: Weber, Democracy, Politics, Sociology, Society.

GİRİŞ

Kişi ancak topluluklar içerisinde kendisinin farkına varabileceği bir yapısallıkla yaşam sürecini devam ettirir. İlk toplumsal yapısallık da ailedir. Toplulukların huzurlu ve uyum içerisinde sürdürülebilirliği de ancak ahlaki ve konulmuş kurallara riayet etmekle mümkün olduğu da bir realitedir. Farklılıklarına rağmen bir arada olunabilecek makuliyet çizgisi de ancak bu şekilde kültürel bir zenginliği netice verir. Toplumsal birlikteliğin ve çatışmasızlığın sağlanması da, insanın doğasında olan ve toplumsal gerçeklikler adına da deneyimlenmiş demokrasi değerlerini ihtiva eden özgürlükler, eşitlik, adalet/sosyal

* Bu makale Kırıkkale Üniversitesi SBE Sosyoloji ABD'da Fatih BECER tarafından hazırlanan "Weber, Habermas ve Rawls Bağlamında Devlet ve Demokrasi Tartışmaları" başlıklı doktora tez çalışmasından türetilerek hazırlanmıştır.

** Dr.

adalet ve siyasal yansımaları adına da seçme ve seçilme hakkı gibi gerçekliklerin hayata hayata kılınması ile mümkündür.

Modern dönem sosyoloji anlayışının kurucularından olan ve halihazırda da bürokratik işleyişin yöntemlerinde teorilerinin etkinliği açık bir şekilde görülen Max Weber'de demokrasi, sosyoloji anlayışının içerisinde ayıklanması gereken bir gerçeklik olarak durur. Weber'de sosyoloji anlayışının yansımalarındaki ana çarklardan belki de en ehemmiyetlisi demokrasi gerçeğidir. Burada da Weber'in eserleri ve sosyolojisi hakkında yapılan çalışmalardan, demokrasi değerlerini yansıtan gerçekliklerin analizi yapılmaya çalışılmıştır.

DEMOKRASİ

Demokrasi kelimesinin ilk olarak bir Yunan tarihçisi olan Herodot tarafından M.Ö. beşinci yüzyılda kullanıldığı görülür. Yunanca halk demek olan demokrasi sözcüğü "kratein" anlamına gelen "demos" ve "erk" sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur (Bilecen, 2010, 10). Geçen zamanla beraber köklü bir geçmişe sahip olan demokrasi kavramının zenginliği, merkeze insanı ve insan haklarını almasından kaynaklıdır. Demokrasi sözcüğünün zenginliği ve dinamik bir yapıya sahip olması da zamanla eskimeyen ve hatta modernleşen toplum ve sosyalleşen insan yapısıyla beraber gelişmeye devam etmesinden kaynaklıdır. Bakıldığında demokrasi kavramının anlamsal bir değişikliğe uğramamasına rağmen içeriği gelişen zamana paralel olarak yeni gelişmelere de uygulanabilirliği adına etik demokrasi değerleri çerçevesinde bir dizi değişim ve gelişimi de beraberinde getirmiştir. Şöyle ki; Küreselleşen dünyada gelişen ve değişen toplumsal yapılar birbirleriyle bir etkileşim içerisine girerler ki bu hayatın olağan akışında kaçınılmazdır. Her şeyden önce bu durum sosyal, kültürel, ekonomik, siyaset ve hatta ideolojik bir çok evrilmeyi de beraberinde getirir. Zamanla oluşan heterojen yapıda değişmeyen olgu insandır. İstekleri, arzuları, hayalleri, kaygıları ve yaratılıştan gelen fitri yapısallığı ile her zaman var olan insanın duygu, düşünce, ideolojik yapısı v.b. istek ve güdülerini de menfi veya müspet manada etkiler.

Zamanla rasyonelleşerek akılcı bilime olan ihtiyaç ve yatkınlıkla beraber bireyler ve bağlamında toplumsal yapı bilinçlenirken, aynı zamanda eşitlikler, özgürlükler, insan hakları ve adaletin tesisi gibi hususlar adına da seçici ve bir o kadar da vazgeçilmez davranırlar ki bu yapısallık kişilerden topluma ve nihayetinde devletlere kadar sirayet eden bir evrilmedir. Bu gelişim sonradan değil doğuştan gelen ihtiyaçların bir yansımasıdır. Halk anlamına gelen demokrasinin vazgeçilmezliği ve her dönem kullanılan bir kavram ve aynı zamanda da kavramsal zenginliği de bu dinamizmden kaynaklıdır.

Dilde pelesenk haline gelen demokrasi kavramının gerçek mahiyetini bulması ancak yaşam dünyasına uygulanarak teoriden uzaklaşılması ve pratiğe dökülmesiyle mümkündür. Bu yönüyle de geniş bir anlamda demokrasiyi; eşitlik, özgürlük ve adalet anlayışı merkezinde seçimle otoriter gücün seçildiği, hiyerarşik ilişkide farklılıkların zenginlik olarak değerlendirildiği, kültürel değerlerin çeşitliliğinin değerselliğinin sosyal adaletin tesisi adına önemli bir kazanım olduğunun bilinerek ortak bir konsensüsün sağlandığı, dini, kökeni, mezhebi, dili veya ideolojisinin farklılığının ancak toplumsal eksikliklerin tamamlayıcısı olan birer unsur oldukları, çoğunlukçuluk esaslı egemen gücünde bu değerleri birleştiren ve eylemlerini bu anlayış üzere inşa ederek yönetimi dizayn eden ahlâki erdem ve anlayışlar bütünüdür şeklinde tanımlamak mümkündür (Türkmen, 2011, 4).

Demokrasi kavramının içeriğinde halkın yönetimi vardır. Halk yönetiminin temsilcilerini seçmesi ve zamanla bu anlayışın da demokrasi olgusunun vazgeçilmezlerinden olan çoğunlukçu anlayışı netice verdiği de artık tartışmasız bir realitedir. İnsan haklarının korunmasında eşitlik, özgürlük ve adalet anlayışları nasıl vazgeçilmezse, çoğunlukçulukla gelen seçme ve seçilme hakkı da bir madde olarak zamanla demokrasi olgusunun vazgeçilmezleri olarak literatüre girmiştir. Azınlığın haklarının da korunması gerekliliği ile modernleşen toplum ve akılcılıkla gelişen zamanın modern demokrasi anlayışıyla çoğulculuk kavramının gerekliliği vurgulanmaya başlanmış ve eylemsel olarak da uygulanma zeminini yine demokrasi anlayışında bulmuştur.

Görüldüğü üzere demokrasi kavramının dinamizminin ispatı, gelişen zamanla beraber değişimlere ayak uydurma ve bir o kadar da literatüre kazandırdıklarıdır. Demokrasinin etik ve ahlâki kuralları zamanla çoğunlukçuluk ve çoğulculuk anlayışlarıyla gelen seçme/seçilme işlevselliğiyle siyaset zeminine giriş yapmış ve temsiliyetle beraber devlet olgusuna evrilmiştir. Bir başka açıdan da şu şekilde değerlendirmek mümkündür; belli belirsiz bir güç ve tahakküm anlayışının zorbalığı, baskısı veya yoksun adalet anlayışının devlet anlayışına evrilmesi, gerçek demokrasi ve gerçek devleti netice vereceği gerçeğiyle devlet anlayışına sonradan evrildiğini söylemek de yanlış olmaz.

Genel hatları itibariyle demokrasiyi "Bir yönetim biçimi olarak tanımlama yaklaşımı, demokrasinin insan hakları boyutunu temel alan yaklaşım, demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu vurgulayan yaklaşım" (Gövercin, 2013, 9) şeklinde tanımlamak mümkündür. Kısacası; Farklı fikir, eylem, ideoloji ve

amaçların bir arada ve uyumlu olarak devlet çatısı altında özgür ve kendisini eşit bireyler olarak hisseden bir toplumun etrafında toplandığı çekim gücü gerçek demokrasidir.

Demokratik bir yapının nihengi noktası her zaman özgürlükler, eşitlikler, adalet ve çoğunlukçu¹/çoğulcu² anlayıştır. Uygulanması açısından da bu durum beraberinde kültürel etkileşim, sosyo-ekonomik dağılım ve faydacılık, siyasi ideolojik örgütlenmeler ve sosyal adalet gibi daha kapsamlı ve farklılıklardan kaynaklı bir çeşitliliği ve zenginliği de beraberinde getirir. İşte bu çeşitlilik demokrasi anlayışının farklı isimlerle kavramsallaşmasını netice vermiştir. Şöyle ki; Bireysel özgürlükleri ve eşitlik anlayışını ön plana çıkartarak devlet yönetiminin geri planda tutulmasını amaçlayan anlayışın sonucu “*Liberal Demokrasi*” anlayışını netice verirken, yine eşitlik ve özgürlükler referanslı olarak devleti geri plana atmayan ve ortak kamusal alanlarda müzakereyle gerçek demokrasinin tezahür edeceğinin savunulduğu “*Müzakereci Demokrasi*” anlayışını, devlet ve bürokrasi hiyerarşisinin aracısız bir şekilde oluşturulan yasa ve yönergelerle devamlılığının sürdürülmesi adına da “*Doğrudan Demokrasi*” gibi tanımlarla demokrasi çeşitliliklerinin zamanla neşet ettiği görülmektedir.

Demokrasi kavramının zamanla çeşitlenmesi ve devlet anlayışının başat konusu olması, devlet yönetiminin kurulması ve sürdürülebilirliği adına en temel anlayışın demokrasi söylemi olduğunu, demokrasinin işlevselliğinin tamamen yok olduğu toplumlarda bile bir kurtuluş olarak demokrasi kavramına sığınıldığı görülmektedir. Görülen odur ki demokrasinin yerini tutabilecek dinamizme sahip başka bir kavram da halihazırda mevcut değildir.

Toplumsal ve siyasal birliktelik ve uyumda esas olan devletin demokratik tavrı ve bürokrasi içerisindeki vazgeçilmezliğidir. Bu yönüyle devlet ve demokrasi hiyerarşisi özetle; Gelişen zamana paralel olarak sanayi toplumuna geçişle hızlanan ve zamanla da bireysellikten sıyrılarak toplumsallaşan ve nihayetinde oluşan kamusal düzenin de uyumlu ve sürdürülebilir olmasındaki temsilcisi devlet otoritesidir. Devletin gücünü meşru olarak kullanabileceği ve halkın kendisine belli süre ile devrettiği yetkileri kullanan otoriter güçte, toplum ve devlet arasındaki ilişkiyi ancak evrensel değerlerin toplandığı demokrasilerdeki etik ve ahlâki kaidelerle sürdürebilmesi mümkündür (Serenli, 2013, 1).

Sosyolojinin klasik dönem düşünce insanlarından Emile Durkheim’de toplumu her zaman bireylerin üzerinde tutar ve özellikle kolektif şuur ve kolektif ahlâk anlayışına yaptığı vurgularla toplumsal ahengin sağlanmasındaki birlikteliğin gücünü vurgular. Durkheim’in devlet, demokrasi ve ahlâki yapılanmayı ilişkilendirdiği düşüncelerinin bir yansıması da demokrasi olgusunun yerini ve içeriğini anlamamız adına önemlidir. Durkheim (2014:35); Bireyler ve bağlamında toplumsal yapıların, otoriter gücü elinde bulunduran hükümet ve devlet yapısıyla olan hiyerarşik ilişkisinde karşılıklı uyum kurulamazsa, her iki yapı ve nihayetinde de ülkenin ahenkli ve sistematik sürdürülebilirliği de mümkün olamaz. Toplum hiçbir şekilde kişisel çıkarlara tercih edilemez. Fakat bireysel hak ve özgürlüklerin tesisi ile de toplumsal birliktelik mümkün olabileceği gerçeğiyle toplumsal çıkarların sağlanmasında esas olanın ahlâki bir bağ ve sınırları çizilmiş kurallar bütünüyle mümkün olabileceği de muhakkaktır. Bu kurallar ve ahlâki kaideler adına vazifenin verildiği erk ise hükümet ve bağlamında sistemsiz kontrolde devlete aittir. Kısacası; devlet ve toplum arasındaki genel kabul görmüş evrensel değerler adına toplandığı olgu demokrasidir şeklinde açıklama getirir.

Demokrasi gerçeğini başka bir açıdan değerlendiren Heywood (1997, 108);

Demokrasi, liberalizm, sosyalizm veya faşizm örneğinde olduğu gibi bir ideoloji olarak düşünülemez. Demokrasi, organize bir sosyal faaliyetin amaçları ve araçları hakkındaki fikirler bütünü değildir. Fakat daha ziyade, belli bir yönetim sistemi ve onun içinde güçlerin dağıtımının tanımıdır. Sonu “krasi” ile biten otokrasi, bürokrasi, plütokrasi ve demokrasi gibi tüm terimler, eski Yunanca’da “iktidar” veya “yönetme” anlamına gelen kratos kelimesinden türetilmiştir. Bu anlamda demokrasi ve aslında tüm siyasal yönetim teorileri, ideolojik sınırları aşar.

¹ Çoğunlukçuluk: Özgür ve toplumun her bir bireyinin eşit olduğu bir anlayışta siyaset zemininin şekillenmesi amaçlı otoriter güç veya herhangi bir konuda uzlaşımın sağlanmasında meşruiyet çizgisinin korunması için oy hakkının kullanılarak otoriter gücün veya konsensüsün sağlanması işlevselliğini ifade eden siyasi eylem, seçme ve seçilme hakkının da yansımasıdır (Turhan, 1995, 402-403).

² Çoğulculuk: “Siyaset bilimi bakımından çoğulculuk, modern devlette siyasi iktidarın toplum içindeki farklı gruplar arasında paylaşılmış olduğunu ve demokratik siyasal sürecin baskı gruplarının ulusal siyasi kararları etkilemek üzere yarıştığını belirtir” (Erdoğan, 2005, 5) tanımında, çoğunlukçu seçimin yönetici erki belirlemesinin doğruluğunun yanında, azınlık kalan diğer kesimin de haklarının muhafazası ve yönetici grubunda sınırsız yetkilere sahip olmadığını ifade eden demokratik bir kavram olarak karşımıza çıkar.

Heywood'un açıklamaları bize demokrasi anlayışının kavramsallığından çok işlevselliğinden ve belli bir kalıba sığdırılmayacak kadar zengin bir içeriğe sahip olmasından bahseder. Kelimenin anlamı itibarıyla de anlaşılması gerekenin bu yönde olduğu, yöneten-yönetilen ilişkisi içerisindeki bir ideolojiden ziyade güçlerin dağıtımına da bir sosyal adalet mekanizmasından bahsettiği anlaşılmaktadır.

Demokrasi kavramının dinamik bir yapıya sahip olması devlet yönetimi ve işleyişi adına da değişim ve gelişimlere açık olmasını zorunlu kılar. Bu yönüyle de geleneksellikten modernleşmeye giden sürecin tetikleyici unsuru demokrasidir denilebilir. Gelişerek değişen zamana rağmen demokrasi adı altında geleneksellikten sıyrılamayan ve kapalı toplumlar olarak adlandırılan devlet yapılarında da demokrasi kavramını başat unsur olarak ele aldıkları görülür. Bir yönetim veya otoriter güç demokrasiyi nihengi noktası olarak dış dünyaya neden kapalı olabilir? Günümüzde Kuzey Kore gibi her anlamda dış dünyaya kapalı toplum yapılarında demokrasi kavramı var fakat içeriğinin ne kadar boş olduğu aşıkardır. Despotizmin ve baskıcılığın üst seviyelerde olduğu ve bu bağlamda özgürlüklerin bir kişinin veya belli bir grubun ağzına bakılarak sağlandığı, devlet yönetimi kadrolarının ve kuvvetler ayrılığının da tamamen yok olduğu bu yapılarda, ne bireysel özgürlüklerden ve ne de adalet anlayışından bahsetmek mümkün değildir. Bu tür uygulamaların olduğu toplumsal yapılarda dahi demokrasi adı altında yapılan sadece tiranlık ve bağlamındaki hukuksuzlukla gelen adalet yoksunluğudur. Bir dönemin Almanya'sında görülen *Führer Demokrasisi*, İtalya'da görülen ve *Faşist Demokrasi* olarak adlandırılan Mussolini anlayışı ve daha niceleri vardır ki sığındıkları liman her daim demokrasi olgusu olmuştur. Bu yönüyle de devlet ve toplum hiyerarşisinde demokrasi değerlerinin bir özetini yapacak olursak; Her türlü farklılıklara rağmen birbirlerine saygılı, insanı referans alan ve bu bağlamda da eşitlik, saygı ve hoşgörü, ifade özgürlüğü ve hukukun üstünlüğünü içselleştirerek kabul eden, çok sesliliğin bir sonucu olarak çoğunlukçulukla çoğulculuğu da bünyesinde eritebilen değerler bütünüdür (Gövercin, 2013, 18).

MAX WEBER SOSYOLOJİSİNE GENEL BİR BAKIŞ

Max Weber 1864 yılında Almanya'da siyasetçi ve zengin bir tüccar olan baba Weber ile köklü Kalvinci anlayışa sahip Helene Fallenstein'in en büyük çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babasından kaynaklı bir aile ortamının getirisi olarak da seçkin ve entelektüel bir yaşam tarzı ile birçok kişiden ayrılarak yaşam dünyası adına da kendisini farklı kılmıştır (Coser, 2010, 216). Yüksek öğrenimine hukuk alanında başlayan Weber, aynı zamanda ekonomi, felsefe, tarih, teoloji ve ilgili başka dersleri de alır ki Weber'in çok yönlü sosyolojik düşüncesinin bir sebebinin de yansımaları niteliğindedir. Hukuk doktorasını yaptıktan sonra Fribourg Üniversitesinde ekonomi politik profesörü olur. Ağır bir sinirsel hastalık geçiren Weber çalışmalarını uzun bir süre durdurmak zorunda kalır ve 1908'den itibaren de sanayi sosyal politikası ile siyaset ve din sosyolojisi bilimleri üzerinde çalışır. 1919'da Weimar Anayasası yazmakla görevli komisyona katılarak reformist yönünü siyaset adına birleştirme çabasındaiken görevini tamamlayamadan 1920 yılında Münih'te hayatını kaybeder (Aron, 2014, 403-405). Eserlerinin büyük bir çoğunluğu da ölümünden sonra eşi tarafından yayımlanmıştır (Turner, 2014, 66).

Weber'in çok yönlü sosyoloji anlayışı, onu diğer birçok düşünürden ayıran en belirgin yönüdür. Birçok toplumsal teorinin doğuşunda Weber'in izleri görülür. Bu durum bazı düşün insanları tarafından eleştiri ile karşılanmış olsa da, aynı zamanda sosyoloji ve felsefe bilimlerinin seviyelerini yükselterek genel bir çerçeve çizmiş ve dinler, antik toplumlar, hukuk, iktisadi ve ekonomik alanlar ile müzik sosyolojisi gibi bir çok alanda iddialı bir sosyolojinin de mimarlığını yapmıştır. Klasik dönem sosyologlarında görülmeyen ve sadece belli bir düşünce anlayışında derinleşen bilim insanlarından bu yönüyle sıyrılmış, düşünce ve eylemlerindeki tutarlılıkla da geniş kitlelerce kabul görmüştür (Marshall, 1999, 792).

Weber sosyolojinin şekillenmesinde yaşadığı dönem Alman siyaseti ile toplumun sosyo-ekonomik durumu, kültürel yaşantısı ve şahsiyeti adına da ağır sinirsel hastalığından kaynaklı beklenilmeyen gelişmeler de dikkate alınmalıdır. Kısacası "Weber'in siyasal ve kültürel değerleri, devlet bürokrasisi ve kültürlü burjuva sınıfı arasında bulunan ve 19.yy boyunca evrilmiş olan bu yakın birlikteliğin tarihini yansıtır" (Turner, 2014, 65).

Weber düşüncesinin şekillenmesinde Alman düşünürler Dilthey ve Rickert'in yeri tartışmasızdır. Özellikle ekonomik yöntemlerin Protestanlık öğretileri ve erdemleriyle bağdaştığını ve bu inançların yaşandığı yerler adına da refah seviyesinin yüksekliğini analiz ederek çıkarımlarda bulunmuş, ekonomi gerçeği ile toplumun etkilenimini de dinsel olgularla açıklayarak bir ilke de imza atmıştır (Ergun, 1973, 65). Dilthey'den etkilenimlerini özetle (Ergun, 1973, 67); Toplumsal yaşantıda gerçeklik birey eksenli iken, bireysel davranışlarla eylemlere atfedilecek anlamlarla sosyolojik, psikolojik ve felsefi anlayışa girilmiş olur. Geçmiş ve gelecek bağlantısı somut bir kavram olmaktan ziyade yaşanan davranışlara anlam katabilecek bir yorumlamayı gerektirir. Bu anlayış da pozitivizm düşünce ve yönteminin doğasal kurallara indirgenmesini reddeder. Somut doğa kanunları ile anlama ve yorumlama işlevi yerine getirilemez. Bu bağlamda gözle

görülmeleyen fakat dışa vurum eylem ve davranışlarla kendini gösteren düşünce, fikir, ideoloji veya geleneksel bazı tekdüze tavırların toplumsal yaşantısındaki anlamsal karşılıkları gibi (büyüklerin elinin öpülmesi geleneğinin saygıyı ifade etmesi v.b.) davranışlarla tarihsel süreç ve değişen toplumsal yaşantı adına analizleri mümkün kılar. Sürekliliğine rağmen değişmeyen doğa hareketlerine göre eylemsel paralellik, yeniliklere ve gelişimlere kapalı olmayı ve geleneksellikte boğulmayı netice verir. Kısacası insanın hâl dili veya söylemlerindeki tepki v.b. davranışlar anlama ve yorumlama gerçeği ile çözümlenebilecek gerçekliklerken, karşısındaki kişi veya kişilerin tepki veya söylemlerine göre yapılan otokontrolle de toplumsal yaşantı her alanda sürdürülebilir uyumu netice verir.

Weber sosyolojisinin izlerinin çok net görüldüğü bir başka Alman düşünce insanı ve teorisyeni ise Henri Rickert'tir. Anlamacı/yorumlamacı düşünce tarzını benimseyen ve özellikle kültürel değerlerle ilişki içerisinde pozitivizm anlayışı adına düşüncesi neredeyse Dilthey'le aynıdır. Weber'in nedensellik ilkesi olarak bilinen iki değişken arasında kurulacak kıyaslama yönteminin derinlemesine geldiği merkezin Rickert düşüncesinde saklı olduğu görülür. Weber'in bu etkilenimleri doğrultusunda düşüncesinin bir yansıması da özetle; Etkili ve bir o kadar da çözüme götüren olgular ancak fikrinsel değerlerdir. Bireysel ve aynı zamanda somut değerlerden de olmayan düşünsellik, ulaşılmasının zorluğu karşısında da basitlikten sıyrılmıştır. Herhangi bir eylemi anlamının anlık bir durumun neticesi olamayacağı gerçeğiyle hareket edilmeli ve davranışların öncesi ve sonrası olarak analiz edilmeli ve anlaşılmaya çalışılmalıdır. Bu anlama ve yorumlama işlevselliği ayrıca bir değerler zincirini de netice verir. Bu yönüyle de doğa olayları başlı başına bir anlam ifade etmekten çok geridir. Kısacası önemli olan anlam bütünlüğüdür. Ayrıca kültür bilimi tarihsel bir bilinci ortaya çıkartırken, doğa bilimleri tek seferlik deneysel sonuçlardan öteye geçemez (Ergun, 1973, 67-68).

Weber'in düşünce sistematliğini anlamak adına klasik dönem ve modern döneme de mührünü vuran bilim ve düşün insanlarından Emile Durkheim ve Karl Marx'la yapılacak bir karşılaştırma da konunun anlaşılması adına yerinde olacaktır. Weber'i Durkheim'den ayıran ve karşıtlığında bir düşünce dünyasını oluşturduğu düşünce, pozitivizme olan tavrıdır. Durkheim sosyolojisinin merkezinde toplumsallıktan gelen bir şuur ve bilinç vardır. Kısacası toplumsal birliktelik Durkheim'de her şeyken, Weber ise davranışları ve bu eylemlerin yansıyan sebeplerinin bir sonucu olarak toplumu analiz eder. Durkheim toplumsal olaylarla doğa olayları arasında olan benzerliğin bir neticesi olarak düşüncelerini izhar ederken, duygu, düşünce, kültürel etkileşim veya ideolojik fikirleri göz ardı eder. Oysa ki Weber'de esas olan toplumsal eylemler ve bu davranışlara sebep olan düşünsel gerçeklikleri anlama şeklindedir.

Geniş kitlelerce fikirleri kabul gören ve halihazırda da ciddi takipçileri olan diğer bir Alman düşünür ve bilim adamı da Karl Marx'dır. Kendisinden sonra gelen birçok teorisyenin de ekolüdür. Sadece kabul gören fikirleri ile değil, eleştirel bakan kişi ve çevreler adına da bir gelişimin öncüsüdür. Çalışmalarını yabancılaşma teorisi üzerinde geliştirerek kapitalizmi de bu anlayış üzere birey ve toplum eksenli değerlendirmiştir. Marx'da ekonomi ve bağlamındaki hiyerarşi başat konumdadır. Bu konuda bir karşılaştırma yapan Aydın (2010, 18); Marx için kapitalizmin anlaşılması birey ve toplumsal işlevsellikte öncelikli konuyken, Weber'de ise ekonomi; toplumsallaşma adına araçsal bir önceliğe sahiptir. Marx için doğrudan bir öncelik ve amaç olan ekonomi, Weber adına ise dolaylıdır. Marx'da gelişimin seyri ekonomiktir ve üretim araçlarına sahip olunması ve işveren/çalışan ilişkisi içerisindeki mücadelede kişilerin kendilerine, doğaya ve topluma yabancılaşması merkezli değerlendirilirken, Weber'de durum zamanla gelişen akılcılaşıma/rasyonelleşmeye bağlı olarak bilime duyulan ihtiyaç ve bilimsel örgütlenmeyle ilintili olarak gelişir.

Sonuç itibarıyla Weber'de sosyoloji, birey eksenli davranış ve beraberinde toplumsal eylemlere atfedilen anlamsal dışa vurumları yorumlamaya yöneliktir. Zamanla bilime duyulan ihtiyaçla olgunlaşan rasyonelleşmenin de gereği olarak nedensel bağlamın kurulması ayrı bir gelişiminde seyrini netice verir. Devlet içerisinde oluşan bürokratik işleyiş, egemenlik ve tahakküm adına ideal tipler, toplumsal eylemlere atfedilen anlamsal analiz, ekonomi ve toplum adına bireysel ve toplumsal örgütlenme ile nihayetinde de din ve iktisadi yapılanma adına kurulan ilişkisel bağ, modernleşerek gelişen toplumsal yapılar adına ilkler olması sebebiyle birçok anlayışın da doğmasına sebebiyet verdiği bir gerçekliktir. Weber'de demokrasi anlayışı da bu ilklerin teorisyeni olmasında ve sosyoloji anlayışının sürdürülebilirliği adına etik, ahlaki ve evrensel değerler ışığında oluşturulacak temelin adıdır.

WEBER SOSYOLOJİSİNDE DEMOKRASİ

Weber siyaset adına da davranışların analizini yapmış, lider konumunda olanları sınıflandırırken aynı zamanda bireysel ve bağlamında toplumsal davranışları, inanç, gelenek/görenek ve kültürel değerler çerçevesinde analiz ederek ekonomik gerçekliklere olan etkilerini değerlendirmiştir. Birbiriyle bağlantılı bu

eylemsel bütünlüğün uyumunda siyaset ve beraberinde ahlaki etik kurallar ve evrensel değerler öncülüğünde sonuç vereceğini de özellikle vurgular.

Weber'de demokrasi kavramı başlı başına bir konu olarak değerlendirilmez. Fakat çok yönlü sosyoloji anlayışının hangi teori ve düşüncesine bakılırsa orada demokrasi anlayışı da olmazsa olmaz zorunluluk olduğunu gösterir. "Weber'ci bilim insanların inandıkları değerleri ve gerçekleştirdiği eserleri anlama ve açıklama çabasıdır" (Aron, 2014, 358). Bu yönüyle de Weber'de demokrasinin yeri düşünce sistematigi içerisinde çikartılmalıdır. Bu yöntem Weber'in sosyoloji bilimine katkılarının da tekrarı olacağı gerçeğiyle kazanımlarını anlamamızda ayrıca önemlidir.

Weber anlayışında siyaset olgusunu Aron (2014, 358-359) özetle; Doğuştan gelen ve her değer üzerinde ve başlangıcındaki temel gereksinim özgürlük, özgürlüğün yansıması da inandığı ve doğru kabul ettiği fikirleri dile getirmektir. Kısacası değersel yargılar açığa çıkartılmalı ki özgürlük hissedilebilsin. Birde değer yargısının işlevselliğe döküldüğü zemin vardır ki bu da değer ilişkisidir. Bu ilişkide aktörler, otoriter güç ve bağlamında devlet ile toplum arasındaki ilişkidir. Devletlerin ve toplumların uyumlu sürdürülebilirliğinde çatışmaların çözümü ve gelişimleri adına bilgisel paylaşım zorunluyken, özgürlüğün olmadığı yerde bu uyum ve sürdürülebilirlik mümkün olamaz. Kısacası bir değer yargısının işlevsellikle birleştiği ve merkeze özgürlüğü aldığı bir yerde demokrasi anlayışı toplum ve siyaset adına nihengi noktası olmuş demektir.

Weber'de siyaset, ekonominin oluşumu ve devamı adına birbirinden ayrılamaz gerçeklikler olarak görülür. Siyasette devamlılık ekonomiyle, ekonomide sürdürülebilirlikte ancak siyasi yöntemlerin doğruluğuyla mümkündür. Weber'in egemenlik teorisi üzerinde kurguladığı gerçekliğin sonucu da siyasette liderlik anlayışına, ekonomide ise güç ilişkisine dayanır. "Demek ki siyaset, insanın insana egemenliğini içeren insan davranışının bütünüdür" (Aron, 2014, 392).

Weber'in çok yönlü sosyoloji anlayışından demokrasi gerçeğine yansıyan teorilerinin başında bürokrasi teorisi ve sistematigi gelir. Devlet otoritesinde bürokratik hiyerarşik yapının işlevselliği ancak demokrasi değerleriyle mümkündür. Weber, bürokrasinin devlet otoritesiyle olan demokrasi temelli düşüncesini özetle; Devlet içerisindeki bürokrasinin özelliği liyakate göre statünün belirlenmesini sağlarken, egemen güçlerinde kayıtsız şartsız bir tahakküm anlayışına da engel teşkil eder. Bu dengelemede bilimi ön planda tutmayan veya yetersiz olarak belli saiklerle yönetime getirilenler adına da kurumsal ve profesyonel olan bürokrati ön plana çıkarır. Bu şekliyle de nihayetinde bürokratikleşmeyi ve beraberinde kitlesel demokrasiyi netice verir (Weber, 2012, 345). Bu yöntemsel anlayışın olumsuz bir yanı vardır ki o da bürokratin seçilen otoriter güçle gizli bir çekişmeyi netice vermesini, bu şekliyle de halk tarafından da demokrasiye tezat bir durumun varlığının düşünülmesini sağlar. Fakat bu çekişmeler her daim vatandaşın yararına gerçekleşeceği muhakkaktır. Fakat bu kesinlik ancak nihengi noktasının evrensel değerlerin uygulandığı demokrasi anlayışıyla mümkündür.

"Bürokrasinin tam değeri, ancak bürokrasiyi yalnızca daha geniş kapsamlı akılcılaştırma (rasyonalizasyon) sürecinin bir sonucu olarak görerek değil, aynı zamanda Weber'in demokrasi ve tahakküm üzerine çalışmalarının temelinde değerlendirerek anlaşılır" (Marshall, 1999, 85). Bürokrasi sadece bir kavram olmanın ötesinde, sistemsel bir gerçekliğe ulaşan verileri de barındırır. Weber'in statü, otorite tipleri ve lider tipleri teorileri de bu sistemsel anlayışın birer ürünleri gibidir. Kısacası bürokrasi genel geçer bir kavram olmamakla beraber sosyoloji ve siyaset bilimine katkıları yadsınamaz büyüklüktedir.

Weber herşeyden önce bir bilim insanı olmasına rağmen, döneminin buhranlı zaman dilimine denk gelmesi onu toplumsal sorunlara çözüm arayan bir siyaset bilimcisi olmaya da sürüklemiştir. Şöyle ki; Bürokratik hiyerarşi ile devlet yönetimi arasında demokrasi olgusunun netice vermesi ancak parlamenter sistemle mümkündür. Bu evrilmeye otokratik veya totaliter rejim anlayışları yerini daha demokratik bir zemine sürükler. Liyakate göre liderlerin seçilmesine zemin hazırlayan bu sistemsel anlayış, devletlerin ve bağlamında toplumların da gelişiminin gereğidir. Parlamenter sisteme geçişin reformist çalışmasını bizzat yöneten bilim insanı da kendisidir. Bu somut olay aynı zamanda kendisinin söylem ve eylemleri arasındaki tutarlılığı göstermesi açısından da önemlidir.

Demokrasilerde özgürlük ve eşit bireyler olarak fikirlerin ve örgütlenme özgürlüklerinin korunması, çatışmazlık ortamının tesisi ve uyumsuzluklarda sınıllanacak liman da yine demokrasi temel olgularından olan adaletin ve hukukun tesisi ve üstünlüğüyledir. Devlet düzenindeki kuvvetler ayrılığına sebep unsur da buradan gelir. Adaletin olmadığı bir anlayış demokrasinin içinde değil, kıyısında dahi olamayacak bir yoksunluğu ifade eder.

Weber'in tabakalaştırma kuramı içerisinde sınıf, statü ve parti gruplaması ise sosyoloji bilimi adına ve demokrasilerin gelişimi ve olgunlaşması açısından ayrı bir öneme sahiptir. Aynı amaca yönelik araçsal benzerliklerin ve aynı çıkarların birleşimi sınıfsal birlikteliği netice verirken, belli bir eğitim, liyakat, kazanım

v.b. etkilerle de sınıfsal eşitsizliğin bir sonucu olarak statü kavramı neşet eder. Bu değerlerin siyaset zemininde hayat bulduğu nokta ise otoriter temsiliyettir ki yine tabakalaşma içerisinde değerlendirilen parti kavramsallığıyla siyasette yerini alır. Kısacası sınıf ve statü olgularının siyasetteki yaşam alanı partilerle netice bulur. "Partiler sadece sınıf ve statü yapısına göre değil, fakat ayrıca daha büyük egemenlik grubunun yapısına göre de şekillenir" (Weber, 2012, 76). Weber'in burada ortaya koyduğu bir örgütsel yapılanma göze çarparken, siyaset alanında en çok kullanılan kavramın da demokrasi olmasının, gücü elinde bulundurma ve egemen güç olmada öneminin anlaşılması açısından da ayrıca ehemmiyeti ortaya çıkmaktadır.

Demokrasi kavramının siyasetteki belirginliğini gösterdiği temel değeri çoğunlukçuluk anlayışı ve yöntemidir. Çoğunlukçuluk kısaca halkın kendini yönetmesi gerçeğinde yatan bir anlayış olarak otoriter gücün seçilmesinde, özgür ve eşit bireylerin düşünce ve ideolojilerini yansıtarak büyük çoğunluğun seçtiği temsiliyet uygulamasıdır. Çoğunlukçuluk meşruluğun gereği ve aynı zamanda egemen güç adına da temsiliyet ve liderlik vasıflarının da menşeidir. "Temsilin altında yatan başlıca unsur, bir örgütün belli üyelerinin, temsilcilerin eyleminin diğer üyeleri bağlayıcı ya da onlar tarafından meşru ve zorunlu olarak kabul edildiğinin düşünülmesidir" (Weber, 2012, 413). Meşruluğun çoğunlukçu anlayış ve yöntemle gerçekleşebileceği söylemi de ayrı bir sayfanın açılması demektir. Bu tür bir anlayışın dışında otoriter gücün oluşması meşru olmadığı gibi, baskıcı ve tek kişi modeline giden eylemlerde meşru ve hukuki değildir.

Gelişen toplumsal yapı ve Weber'in geniş bakış açısı, demokrasi kavramsallığının da kendisi adına çeşitlenmesine sebeptir. Fakat unutulmamalıdır ki, "Demokratikleşme hiçbir suretle egemenliğin azalmasına yol açmaz" (Weber, 2012, 85). Bu bağlamda Weber demokrasi olgusunu "Modern Demokrasi" ve "Doğrudan Demokrasi" tanımlarıyla açıklar. Her ne kadar farklı demokrasi modellerinden bahsettiği görülse de onun için bu türden modeller bir anlayıştan ziyade genel geçer dönemlere ait ve kalıcı nitelikte olmayan gerçeklikler olduğu yönüyle üzerinde fazla durmadığı anlaşılır.

Modern demokrasi teorisi Weber'de gelişmişlikle beraber olgunlaşan bir anlayışı temsil eder. Bu demokrasi anlayışını Weber (2012, 79-80); Vatandaşların seçmen ve eşit bireyler olarak kamusal yetkilerini devrettikleri ve tahakkümün belli bir seviyeye çekilerek yine bağımsız bir hükümet anlayışı temelli demokratik yönetim tarzı olarak açıklar. Weber modern demokrasi teorisini parlamenter hükümet sistematiğine geçişle beraber geliştirir. Özellikle Weber'in "Ekonomi ve Toplum" eserinde bu anlayışı, kapitalist yapılanmadan kaynaklı ekonomik yapılanma ile toplumsal bütünlüğün sağlanmasında demokratik hükümet anlayışı ile yine kendisinin literatüre kazandırdığı parti hiyerarşisi ile olan benzerliği üzerinden değerlendirir. Weber bu durumu da özetle; Yasal ve hukuki bir teşekkül olan parti örgütlenmesi aynı zamanda taraftarları adına içselleştirilmiş bir ideolojinin de yansıdığı kuruluşlardır. Kısacası çoğunluğun temsil edildiği bir liderlik ve aynı zamanda çoğunlukçuluk olarak ifade edilen azınlığında temsil edildiği partisel yapılanmalar adına mücadeleden kaynaklı devlet-toplum yapısının gelişimine zemin hazırlayan bir sistematiği netice verir. Bu anlayış egemenliği geri plana atmayacağı gibi yönetsel açıdan demokratikleşmeyi netice veren bir gelişimi de doğurur. Modern demokrasi anlayışının benimsenmesinde bürokratik silsile ve devlet işleyişiyle olan benzerliği de işlevselliği ve kabul edilebilirliği açısından ayrıca önem arz eder (Weber, 2012, 80).

Egemenlik kavramının "belirli bir grup kişinin birtakım spesifik buyruklara (veya tüm buyruklara) itaat etme ihtimali" (Ritzer, Stepnisky, 2014, 128-129) olarak tanımlandığı dikkate alındığında, demokrasilerdeki devlet-toplum bütünlüğündeki güç anlayışının yeri daha iyi anlaşılacaktır. Aron (2014, 373)'ün; "Hiç kimse bir bireyin ya da bir grubun bir başka grup ya da topluluğun bütünü yararına feda edilme ölçüsüne kesinlikle karar veremez. Topluluğun bütünü yararını sadece özel bir grupla belirler" söylemi de çoğunlukçuluk anlayışının ihtiva ettiği gerçekliğe duyulan ihtiyacın da bir ifadesidir.

Sonuç itibarıyla Weber'de modern demokrasi anlayışı, yönetsel ve toplumsal gelişimin yansıtıldığı bir anlayıştır. Yaşadığı dönem itibarıyla Weber'in de bu karmaşadan çatışmasızlık ve daha homojen bir yapıya evrilmesi gerekliliğinin izlerini taşır. Weber'in bu konudaki anlayışı da özetle şu söylemlerinde saklıdır; Özellikle Batı toplumlarındaki şiddet ve çatışma ortamlarının zorunlu bir neticesi olarak gelişen modern demokrasi anlayışı, otokratik, mutlakiyetçi ve totaliter yönetim anlayışlarıyla olan bir mücadelenin sonucu ve zorunlu bir ürünüdür (Weber, 2012, 86).

Weber'de bir diğer demokrasi anlayışı "Doğrudan Demokrasi Teorisi" nde analiz edilmiştir. Bu demokrasi teorisini Weber (2012, 410) özetle; Devlet, bürokrasi hiyerarşisi ve toplum üçgeninde alınacak çok yönlü tedbirlerle, sorunlara çözüm üretebilecek kurallarla ve seçilmiş parlamenter meclis temsilcileriyle sürekli bir otokontrol anlayışının neticesinde aracısız, doğrudan ve konulmuş kurallar çerçevesinde oluşturulan demokrasi anlayışıdır. Seçimle oluşturulan sistemde temsiliyet makamına itaatin esas olduğu fakat otoriter gücün sadece seçmenlere yönelik bir fayda/yarar sağlayan değil, çoğunlukçuluğun da aynı hak ve yetkilere sahip olduğu düşüncesi üzerinden geliştirilmiştir.

Çoğulculuk anlayışına duyulan gereksinim doğrudan demokrasi anlayışında kendisini çok daha fazla hissettirir. Sonuç itibarıyla doğrudan demokrasi; Egemen güç ile vatandaşlar arasındaki uyumun sağlanmasında, konulmuş kurallar ve ahlâki erdemlerin göz ardı edilemeyeceği sistemsel bir uygulamanın kabulü ve uygulanması şeklinde tanımlanabilir. “Doğrudan demokraside devlet için gerekli olan bütün kararlar, yurttaşlar topluluğu tarafından aracsız ve temsilcisiz olarak bizzat alınırlar” (Aktaş, 2015, 92). Bürokratik engellerin ve işleyişten kaynaklı zaman kaybının en az yaşandığı model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Modern demokrasi ve doğrudan demokrasi modellerinin devlet-toplum ilişkisi ve bürokratik işleyiş adına uygulanabilirliğinin yanında, birbirinden farklılık arz eden yönleri de yok değildir. Şöyle ki; Yönetici erk adına doğrudan demokrasi anlayışında otoriter güç kendisini hissettirebilecek bir hiyerarşinin izlerini taşır. Modern demokrasi teorisinde ise tahakküm anlayışı belli bir seviyeye çekilmiştir. Bu nedenle seçilmiş yöneticilerin keyfiliği ve çıkar çatışması söz konusu olduğunda bir istikrarsızlığı da beraberinde getirir. Bu yönüyle de demokratik modeldeki siyasal erk, ekonomik gücü elinde bulunduran kişi veya kurumların etkisi altına girebilecek bir boşluğun zeminini de oluşturmuş olabilirler. Böyle bir durumda da hukukun varlığı kendisini bir tampon olarak ortaya koymalı ve bağımsız ve tarafsız olduğunu da göstermek zorundadır (Weber, 2012, 79-80).

Weber’in siyaset anlayışında demokrasi, topluma ve kamusal örgütlere olan inancından ziyade, dinamızından kaynaklı olarak zamana ayak uydurması ve daha çok da lider tipler teorisinin gereği olarak en uygun ortamı sağlamasından kaynaklıdır (Ritzer, Stepnisky, 2014, 128). Burada tek kişi otoritesi düşünülmemelidir. Parlamenter bir işlevsellikte ideal liderler kapsamında değerlendirilebilecek bir işlevselliği ihtiva eder.

Weber düşüncesinden çıkarılan demokrasi anlayışının çok yönlülüğü, toplum bilimleri adına düşünsel çeşitliliği ile paralellik arz eder. Günümüze yansıyan bağlamda büyük kitlelerce de savunulması ve takip edilmesi de bu dinamiklerini ispat eder mahiyettedir. Ulus-devlet anlayışını benimseyen milliyetçiliği ile baba Weber’den etkilendiği ve içselleştirdiği eşitlik, özgürlük ve hukukun üstünlüğü kaideleriyle liberalizmi temsil eden, çoğunlukçuluğu siyaset adına nihengi noktası olarak kabul ederken yine liberalizm anlayışının yansıtıldığı çoğulculuk düşüncesini vurgulayan bir anlayışa sahiptir. Savunuculuğunu yaptığı bütün bu olgu ve erdemleri kapsayan demokrasi olgusu Weber’de amaç olmaktan çok araç olduğu anlaşılır. “Ne genel iradeye, ne halkların kendi haklarına sahip olabileceklerine ve ne de demokratik ideolojiye inanıyordu. Eğer Alman rejiminin ‘parlamenterleşmesini’ istemişse, bu yazdıklarına göre ilkeden çok önderlerin niteliğinin iyileştirilmesi içindir” (Aron, 2014, 396-397).

Weber’in özellikle siyaset sosyolojisi içerisinde çıkarılabilecek demokrasi anlayışı özetle;

1. Liberalizm anlayışının merkeze aldığı bireysel eşitlik ve özgürlüklerin siyaset zemininde temsil edildiği “çoğunlukçuluk” anlayışını vazgeçilmez olarak görür ve kabul eder.
2. Weber’de ulus-devlet anlayışı demokratikleşme adına en üst seviyededir. Bu hiyerarşide demokrasi, birlikteliğin ve sürdürülebilirliğin esasıdır.
3. Her ne kadar liderlik ve ideal tipler teorisıyla “plebisiter demokrasi”³ düşüncesini kabul eden bir anlayış savunuyor izlenimini verse de, bu anlayış karizmatik lider teorisinden kaynaklı olduğunu gösterir. Sistem olarak bu modeli benimsemesi genel sosyoloji anlayışına taban tabana zıttır.
4. Weber’in parlamenter sistemi kabul etmesi ve hatta parlamenter sistem adına reformist çalışmalarda görevli bir bilim insanı olması, monarşi ve dikta anlayışlı tek kişi yönetim anlayışına karşıtlığını gösterir. Bu yönüyle de Weber’de demokrasi daha çok örgütsel ve birliktelik içeren demokrasi tarzında gelişmiştir.
5. Weber’in özellikle toplumsal yaşamdaki ekonomik yapısallıkla paralellik arz ettiği düşüncesiyle siyasal gelişimi açıklama çabası, aynı zamanda ekonomik gelişimlerin ahlâkiliğiyle ve ekonomik örgütlenmeyi de teşvik etmesi bağlamında bir olgunlaşmaya sebebiyet verir.
6. Demokratikleşmede bürokrasi işlevselliği ve yönetsel usüllerin yol göstericiliği de yadsınamaz bir realitedir. Ancak demokrasi etik değerleriyle bürokrasi ve otoriter güç arasında uyum sağlanabileceği gerçeğiyle Weber’in teorilerinin yine demokrasiye kapı araladığı görülür.

³ Plebisiter demokrasi: “Führer Demokratie’nin en önemli tipi-yasal olarak yönetilenlerin iradesinden elde edilen meşruluğun ardına saklanan karizmatik otoritenin başka bir tipidir. Lider (demagog), siyasal takipçilerinin ona kişisel olarak duydukları bağlılık ve güvenin gücüyle yönetir” (Weber, 2012, 388).

Weber'in sosyolojik düşüncesi ve yöntemleri birçok alanda kazanım ve literatüre kazandırdıkları adına tartışmasız bir gerçekliktir. Fakat düşüncesinin gelişen zamana paralel olarak karşılayamadığı ve eleştirildiği durumların varlığı da aşıkardır. Şöyle ki;

1. Siyaset alanının heterojen bir yapıya sahip olması ve sadece ülke içi işleyişle kalmayarak uluslararası platformda da asıl temsilciler olduğu değerlendirildiğinde, değişen zamana göre Weber'in bürokrasi anlayışı, tahakküm ve ideal tipler teorilerinin demokrasi olgusunu karşılayamadığı görülür. Fakat yol göstericiliği anlamında temel kaideler olduğu ve bu şekliyle de kazanımları yadsınamaz seviyededir. Weber'de demokrasinin amaç değil araç olduğu da değerlendirildiğinde aradaki fark daha makûl bir seviyeye çekilmiş olur.
2. Weber sosyolojisindeki egemenlik anlayışı, demokrasi kavramının ihtiva ettiği etik değerlere tezat bir durumu içerdiği izlenimi vermektedir. Kendisi de liberal bir anlayışı benimseyen Weber'de egemenlik, özellikle eşitlik düşüncesiyle karşı karşıya gelir.
3. Weber düşüncesinin siyaset alanına yansıyan iz düşümünde çoğunlukçuluk merkezi bir önem taşır. Özellikle meşruiyeti göstermesi açısından ayrıca önem arz eden çoğunlukçuluk, çoğulculukla gelen azınlığın aynı hak ve yetkilere sahipliğine gölge düşürür. Çoğulculuk üzerinde ayrıca değerlendirmelerinin çok kısıtlı olmasına da eleştirel yaklaşılabilir.

SONUÇ

Max Weber'in doğduğu ortam ve sonrasında 1.Dünya Savaşı dönemi adına insan haklarının, eşitliklerin ve yönetim şekillerinin askıya alındığı zaman dilimlerinin Weber'e yansıyan tarafı, çok yönlü bir toplum bilimi analizini yapmayı netice vermiştir. Söylemleri ile eylemleri arasındaki tutarlılığı da kendisinin geniş kitlelerce kabul görmesini sağlamıştır. Baba Weber'in liberalist yönü ve siyaset insanı olmasından kaynaklı devlet savunuculuğu Max Weber'de birleşmiştir.

Liberalizmin bireysel eşitlik, özgürlük, adalet ve seçme-seçilme hak ve sorumlulukları Weber'de devlet olgusuyla ulus-devlet anlayışı ve sistematizasyonu netice vermiştir. Sosyolojik bakışının çok yönlülüğüyle değerlendirildiğinde ise Weber'de demokrasi, her teori ve eyleminde kendisini gösteren ve amaca giden yolda tetikleyici ve sürükleyici bir araç olarak karşımıza çıkar. Egemenlik anlayışının keskinliğinden kaynaklı bir plebisiter ve önder demokrasi anlayışını benimsediği izlenimini akıllara düşürse de, Weber'in bir bilim insanı olarak toplum ve siyaset gerçeğini analiz ettiği gerçeğiyle de sosyolojik düşüncesiyle bağdaşmadığı anlaşılır.

Weber'de demokrasi özellikle toplum ve ekonomi hiyerarşisindeki işleyişin ahlâkiliği ve sürdürülebilirliği ile işlevselliği açısından da bürokrasi teorisinde neşet eder. Liderlerin özellikleri ve anlamaya yönelik kişilik gruplamalarıyla gelen egemenlik ve otorite tiplerleriyle beraber değerlendirilerek modern zamanın akılcılaşmayla gelen bilimselliğe duyulan gereksinimleri ışığında siyaset alanında hayat bulur. Bu yönüyle Weber'i ulusalcı-liberal bir demokrat olarak tanımlamak yanlış olmaz.

KAYNAKÇA

- Aktaş, M. (Haziran 2015). Demokrasi Kavramına Eleştirel Bir Bakış. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi-Anemon*, 3 (1), 87-105.
- Aron, R. (2014). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri* (Cilt 9). (K. Alemdar, Çev.) İstanbul, Beyoğlu: Kırmızı Yayınevi Yayınları.
- Aydın, D. G. (2010). Kapitalizmde Bireyin Sorgulanması: Yabancılaşma ve Demir Kafes. *Amme İdaresi Dergisi*, 43 (2), 17-32.
- Bilecen, T. (2010, Temmuz 9). *Birikim Dergisinde Demokrasi Algısı : Türkiye' nin Sorunlarına Sosyalist Bir Yaklaşım*. 1-294. Serdivan / Sakarya.
- Coser, L. A. (2010). *Sosyolojik Düşüncenin Ustaları (Tarihsel ve Toplumsal Bağlamlarında Fikirler)* (2. b.). (H. Hülür, S. Toker, İ. Mazman, Dü, H. Hülür, S. Toker, & İ. Mazman, Çev.) Ankara: De Ki Basım Yayın.
- Durkheim, E. (2014). *Toplumsal İş Bölümü* (2. b., Cilt 1.). (Ö. Ozankaya, Çev.) İstanbul, Merter: Cem Yayınevi.
- Erdoğan, M. (Bahar-Yaz 2005). Çoğulculuk. *Liberal Düşünce Dergisi*, 10 (38-39), 5-12.
- Ergun, D. (1973). *100 Soruda Sosyoloji El Kitabı* (4. b.). Ankara: Gerçek Yayınevi.
- Gövercin, G. (2013, Eylül 20). İnsan Hakları ve Demokrasi Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimine Katkısı. 1-151. İzmir.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, & D. Kömürçü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları* (9. b.). (H. Hülür, Çev.) Ankara: De Ki Yayınları.
- Serenli, A. (Mayıs 2013). *Çoğunlukçu Demokrasiden Çoğulcu Demokrasiye Geçiş ve Türkiye' deki Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Turhan, M. (1995). Anayasacılık Açısından Çoğunluk İlkesi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 50 (1-2), 401-413.
- Turner, B. S. (2014). *Klasik Sosyoloji* (1. b.). (İ. Çetin, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türkmen, T. (2011). Demokratik Toplumun Oluşumunda Medyanın Rolü. Erzurum.
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve Toplum*. (L. Boyacı, Çev.) İstanbul: Yarı Yayınları.